

СУТНІСТЬ І СПЕЦИФІКА ПОЛІСІВ МІКРОСТРАХУВАННЯ ДЛЯ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНОГО НАСЕЛЕННЯ І ПРЕДСТАВНИКІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Зміна структури й обсягу страхових послуг в останнє десятиліття сприяє зростанню ролі страхового ринку України. Але це не є запорукою того, що всі верстви населення зможуть скористатися страховим захистом. Стикаючись із серйозними економічними проблемами, малозабезпечені за недостатності державного соціального захисту самотужки намагаються їх розв'язати. Тому актуальним є пошук офіційних можливостей щодо захисту малозабезпеченого населення і представників малого бізнесу від ризиків, що найчастіше супроводжують їх життя. При цьому слід врахувати й інтереси страховиків. Останнім вигідніше запропонувати звичайне страхування особам з передбаченим доходом, навіть якщо це невелика сума, ніж мати справу з клієнтами з нерегулярними і малими за обсягом доходами. Отже, необхідно створити для страхових компаній такі економічні і правові умови, за яких би вони погодились брати на себе ризики малозабезпечених верств населення і представників малого бізнесу, а для страхувальників — умови, за яких би вони мали змогу страхуватися і були впевнені, що отримують надійний страховий захист у межах своєї платоспроможності.

Правовим питанням мікрострахування у країнах, що розвиваються, були присвячені праці таких зарубіжних вчених, як В. Браун (W. Brown) і К. Черчилль (C. Churchill) [1], В. Джин-Квон (W. Jean-Kwon) і М. Маккорд (M. J. McCord) [2], Е. Гребенщиков [3]. У роботах вітчизняних фахівців Г. В. Колеснікової [4] та В. І. Ляшенка [5] було розглянуто економічні питання в розрізі мікрофінансування і страхування мікрокредитів. Автором даної роботи були дані пропозиції щодо фінансового забезпечення і ризикової складової мікрострахування [6; 7]. Загалом мікрострахування є новим напрямом розвитку страхового ринку України і багато аспектів цього питання залишаються не вивченими як на економічному, так і на правовому рівнях.

Метою статті є розробка типових полісів мікрострахування на основі опитування населення і з врахуванням економічних інтересів страховиків для впровадження у практику страхової справи.

Вибіркове опитування населення України фахівців центру мікрострахування (м. Варшава) щодо можливостей впровадження мікрострахування виявило як позитивні риси, так і негативні. З одного боку, позитивним є те, що 83 % респондентів розуміє основні принципи страхування, 30 % опитуваних вважає, що страхування має великий соціальний ефект і користь. З іншого боку, негативним проявом є існування проблеми недовіри до страхування загалом: 80 % скептично ставиться до існуючого рівня страхових гарантій, 20 % вважають страхування дорогим і неефективним для бюджету сім'ї, 15 % незадоволені тим, що страхові внески залишаються у страховика після закінчення договору страхування, 3 % проживають далеко від страхових агентів. Водночас, незважаючи на негативне або байдуже ставлення опитуваних до страхування, статистика життєвих подій показала, що в середньому за три роки 61 % опитуваних мав невеликі проблеми зі здоров'ям (без госпіталізації), 40 % мали проблеми зі здоров'ям, що були пов'язані з госпіталізацією, 24 % за цей час втратили роботу, у 16 % опитуваних помер один із членів сім'ї [8]. Отримані дані свідчать про досить велику імовірність настання страхових подій, які частково могли б бути охоплені мікрострахуванням.

Власне дослідження автора за результатами проведеного у 2011 р. опитування 3000 мешканців Черкаської області виявило такі результати: 70 % не мають конкретних знань або нічого не знають про страхування, 27 % не назвали жодної страхової компанії в Україні, 65 % не хочуть страхуватися взагалі, лише 25 % мають досвід страхування за останні 5 років, 68 % не довіряють вітчизняним страховикам, 36 % готові обрати західного страховика замість вітчизняної компанії, 50 % не мають можливості заощаджувати гроші на випадок ускладнень у житті.

Окрему увагу автора було зосереджено на малозабезпечених категоріях населення. Проведене опитування для таких верств показало наявність кореляції між рівнем доходу і розміром бажаної для незалежного населення страховою премією. Було також виявлено таку пріоритетність видів страхування за критерієм значущості для малозабезпечених грома-

дьян: здоров'я, життя, майна, від нещасного випадку. Причому названі види страхування отримали на два порядки більше голосів, ніж інші, що показує різний відносний ступінь значущості названих видів страхування для опитуваних (табл. 1). Цікавим результатом опитування виявився той факт, що захист від нещасного випадку отримав менший рівень значущості для населення ніж захист майна та активів.

Таблиця 1. Види мікрострахування за ступенем важливості для малозабезпеченого населення України

Групи	Ступінь значущості для населення	Види страхування
група першочергового значення	1	мікрострахування здоров'я на випадок хвороби
	2	мікрострахування життя (на випадок смерті)
	3	мікрострахування майна та активів
	4	мікрострахування від нещасного випадку
група другочергового значення	5	мікрострахування позики/бізнесу
	6	мікрострахування врожаю

Більшість незаможних респондентів виявили готовність сплачувати за мікрострахування в межах 100 грн (в середньому 30–50 грн за рік) і мали бажання отримати за таке страхування в разі настання страхового випадку страхове відшкодування в межах від 3000 до 10000 грн. Опитування також показало, що: 1) 45 % з тих, що бажають страхуватися, хотіли б застрахуватися на один рік; 2) люди готові сплачувати за страховку не тільки в офісі страхової компанії, а і шляхом відрахування від заробітної плати; 3) 30 % вважають, що буде зручно сплачувати за страховку раз на місяць у день заробітної плати і 38 % — готові сплачувати раз на рік.

Заслугує на увагу той факт, що розподіл кількості дорослого населення України за віком є немонотонним з максимумом для інтервалів 30–40 і 40–50 років, а віковий розподіл дорослого населення України віком від 18 до 65 років за рівнем бідності має максимальні значення для людей віком від 20 до 40 років, а далі є несуттєво спадаючим (найменший рівень бідності у людей 60-річного віку) [9]. Це означає, що основні пропозиції автора щодо мікрострахування переважно стосуватимуться малозабезпечених громадян віком 25–55 років, які мають роботу і є працездатними. Для непрацюючого бідного населення, нужденних і безпритульних пропонується окремий варіант мікрострахування, який автором названо умовно «страхуванням без премій» [6].

Відповідно до чинного Закону України «Про страхування» звичайний договір страхування є письмовою угодою між сторонами і повинен містити інформацію щодо: 1) об'єкта страхування, 2) розміру страхової суми, 3) переліку страхових випадків, 4) розмірів страхових премій, 5) строків сплати, 6) строків дії договору, 7) умов здійснення страхової виплати, 8) обов'язків сторін [10]. На думку автора, бланки мікрострахових полісів і бланки заяв на виплату страхового відшкодування/страхової суми повинні включати зазначені пункти, але бути максимально спрощеними і зрозумілими для малозабезпечених клієнтів, а реагування страховиків на настання страхового випадку — швидким.

З цих позицій ми розробили і пропонуємо шість видів полісів мікрострахування, для яких:

страхова сума і страхове відшкодування в межах страхової суми не перевищують 1000 євро (10000–11000 грн);

нижній ліміт відповідальності страховика визначається як 1 % мінімальної заробітної плати у країні (це означає, що станом на 2011 р. відшкодування не може бути меншим за 100 грн);

верхній ліміт відповідальності страхової компанії на одного потерпілого є рівним страховій сумі; страхові премії, що сплачують страхувальники, є невисокими (приведено далі).

Автор вперше здійснив економічне обґрунтування фінансового забезпечення мікрострахування для України і запропонував визначати розмір мікрострахової премії виходячи з умов мінімального страхового внеску потенційного клієнта за двома критеріями. За першим критерієм страхова премія дорівнює в середньому 0,5 % мінімальної заробітної плати у країні: за рік за один договір — близько 40–50 грн (станом на 2011 р.). За другим критерієм страхова премія визначається в межах 0,5–1 % тієї страхової суми договору страхування, що визначають страхувальник і страховик разом.

Отже, для полісів мікрострахування, що обговорюються далі, розміри страхових премій визначатимуться приблизно однаково (окрім полісу для страхування життя, що розглянуто окремо). Термін дії договорів мікрострахування пропонується обмежити одним роком (поліс страхування життя — до 5 років з щорічним періодом страхування). У кожному полісі утримувач страхового поліса визначає вигодонабувача на випадок ускладнень або втрати ним дієздатності. Якщо нічого не трапляється протягом дії страхового договору, утримувач будь-якого мікрострахового поліса нічого не отримує. Частота сплати страхових внесків — один раз на рік на початку страхування або двічі на рік по частинах з можливістю сплати внесків продовж одного місяця.

Для оформлення полісу мікрострахування страхувальнику необхідно мати документ, що засвідчує особу, довідку про присвоєння ідентифікаційного коду і за наявності відкритого рахунку в банку особа може повідомити про це страховика для можливості перерахування коштів страхового відшкодування на цей рахунок. Аналогічні документи повинен надати й вигодонабувач, який зазначений у договорі страхування. Інші документи надаються за необхідністю і перелічені окремо для кожного виду мікрострахування.

Нещасними випадками за договорами мікрострахування, в яких вони мають місце, вважаються тілесні пошкодження, поранення, травма, шкода здоров'ю або смерть застрахованої особи, обумовлені не хронічною хворобою чи самогубством, а несподіваним збігом обставин або раптовим впливом на застраховану особу небезпечного виробничого фактора чи середовища такого роду:

ураженням пістолетом, автоматом, гвинтівкою або іншими небезпечними предметами;

транспортною чи авіаційною катастрофою (попаданням під машину, потяг, човен, катер, підйомний кран),

провалом під кригу або пісок, падінням з висоти або в шахту, яму (колодязь, каналізацію), провалом балкону, завалом будівлі, падінням дерева чи інших важких предметів;

попаданням предметів і рідин в дихальні шляхи; ураженням електричним струмом, блискавкою чи іонізуючим випромінюванням;

раптовим погіршенням стану здоров'я, гострим захворюванням і отруєнням (інтоксикацією, крім випадків самолікування);

тілесним ушкодженням, заподіяним іншою особою, твариною, комахами чи рептилією;

тепловим ударом, опіком, обмороженням; аварією, пожежею, вибухом, стихійним лихом; контактом із представниками тваринного і рослинного світу;

офіційно визнаним зникненням особи під час дії страхового договору;

утопленням.

Розглянемо більш детально економіко-правові аспекти запропонованих далі правил мікрострахування, сутність і специфіку полісів мікрострахування для малозабезпеченого населення і представників малого бізнесу (табл. 1).

Група полісів першочергового значення

Поліс мікрострахування здоров'я на випадок хвороби забезпечуватиме захист утримувача страхового поліса віком від 18 до 65 років протягом періоду страхової угоди:

1) 75 % вартості лікування і госпіталізації не менше, ніж на 7 днів, якщо лікування стосується вперше виявленого захворювання і пов'язане з вик-

ликом швидкої допомоги, госпіталізацією, хірургічною операцією, оплатою послуг лікарів і придбанням медикаментів;

2) грошову компенсацію (добові) після госпіталізації протягом кількості днів не більше, ніж строк госпіталізації, але не більше 30 днів, з розрахунку добових згідно з розміром встановленої у країні мінімальної заробітної плати, що припадає на добу.

На нашу думку, поліс мікрострахування здоров'я стане таким, що буде найчастіше використовуватися. Умова виплати страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі, за страховий випадок у пропорції 75 % — відповідальність страховика, 25 % — страхувальника, дасть змогу уникнути (суттєво зменшити частоту) страхового шахрайства з боку страхувальників.

Страхове відшкодування надаватиметься представником страховика і може бути проведено безпосередньо медичній установі або перераховано на персоніфікований рахунок утримувача поліса після з'ясування причин і вартості лікування та госпіталізації. Особливістю цього полісу є те, що його дія поширюється на будь-яку лікарню у всіх регіонах України.

Страховальник повинен протягом 24 годин повідомити про страховий випадок страховика або його представника. Страхова виплата повинна бути здійснена протягом 10 діб (крім вихідних і святкових днів) з моменту подачі страхувальником заяви про виплату, документів (рахунків) лікувально-профілактичного закладу, що підтверджують настання страхового випадку і розмір витрат.

Мікрострахування здоров'я не може бути універсальним і замінювати державний соціальний захист, тому літні люди і люди з тривалими, невиліковними захворюваннями (онкологічні, СНІД, наркологічні і психоневрологічні, інваліди) будуть виключені з групи одержувачів такої мікростраховки, адже виплата відшкодувань цій категорії громадян може підірвати фінансову стабільність мікростраховика.

Страховим випадком не вважатимуться травми або ушкодження внаслідок неправомірних дій страхувальника або у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння.

Для членів родини утримувача страхового полісу, включаючи дітей і осіб не старше 65 років, можуть бути запропоновані аналогічні поліси на пільгових умовах. Таку необхідність підтверджує опитування автора, яке показало бажання малозабезпечених верств населення страхувати здоров'я і життя родичів. Ми пропонуємо заохочувати страхуватися всією родиною за одним договором і рекомендуємо встановлювати в середньому на 10 % нижче розмір страхового внеску для кожного члена родини, що буде застрахований таким чином. За такою пропозицією всі інші умови договору щодо страхового відшкодуван-

ня починають діяти і на застрахованих членів родини утримувача страхового полісу.

Поліс мікрострахування життя (на випадок смерті) забезпечуватиме швидке покриття витрат на поховання утримувача страхового полісу віком від 18 до 65 років незалежно від причин.

Термін дії страхового договору пропонується від одного до 5 років з періодом страхування — один рік. Таке страхування можна було б назвати «коротко-строговим страхуванням життя» і за формою воно є подібним до договорів з ризикових видів добровільного страхування, що укладаються зазвичай на один рік.

Традиційне страхування життя на випадок смерті відрізняється від мікрострахування життя не тільки тривалістю дії договору, а в першу чергу тим, що забезпечує покриття тільки в разі випадкової причини і тому процедура остаточного виявлення причин смерті може тривати досить довго. Крім

того, відшкодування зазвичай не надається без підтвердження того, що смерть настала в результаті нещасного випадку, а розмір виплат є зазвичай пропорційним до страхових внесків, що накопичуються. У разі мікрострахування з періодом страхування один рік накопичення вважається відсутнім, тому виплати не будуть пропорційними до внесків, а розмір страхової суми щороку буде фіксованим. Причому виплата може бути здійснена в результаті смерті з будь-яких причин і покриватиме витрати виключно на поховання в межах зазначеної страхової суми. Страхувальником може виступати як сама людина, так і її родичі.

Покажемо результати розрахунку автора для страхових премій і страхових сум в залежності від обраного критерію на прикладі договору мікрострахування життя (на випадок смерті) терміном на один рік (табл. 2).

Таблиця 2. Страхові премії та страхові суми договорів мікрострахування життя (на випадок смерті)

Вік клієнта (роки)	За першим критерієм — мінімального і фіксованого страхового внеску			За другим критерієм — премія як відсоток від фіксованої максимальної страхової суми		
	фіксована премія за рік, <i>Vc</i>	змінна страхова сума		фіксована страхова сума, (максимальна)	змінна страхова премія	
		тариф як % страхової суми	значення суми (грн)		тариф як % страхової суми	значення суми (грн)
18 ÷ 30	<i>Vc</i> = 45 грн	0.41	11000	11000 грн	0.41	45
31 ÷ 35	<i>Vc</i> = 50 грн	0.48	10500	10000 грн	0.48	48
36 ÷ 40	<i>Vc</i> = 55 грн	0.55	10000	10000 грн	0.55	55
41 ÷ 45	<i>Vc</i> = 60 грн	0.75	8000	10000 грн	0.75	75
46 ÷ 50	<i>Vc</i> = 65 грн	1.08	6000	10000 грн	1.08	108
51 ÷ 55	<i>Vc</i> = 70 грн	1.75	4000	10000 грн	1.75	175
56 ÷ 60	<i>Vc</i> = 75 грн	2.14	3500	10000 грн	2.14	214
61 ÷ 65	<i>Vc</i> = 80 грн	2.67	3000	10000 грн	2.67	267

Вигодонабувач (або член родини застрахованого) повинен протягом 24 годин повідомити про страховий випадок страховика або його представника. Страхова виплата здійснюється готівкою або на персоналізований рахунок вигодонабувача протягом 10 робочих днів з моменту подачі заяви про виплату, свідоцтва про смерть і документів, що засвідчують право вигодонабувача.

Якщо нічого не трапляється протягом дії страхового договору, то по закінченню періоду дії договору застрахованому страхова виплата не здійснюється.

Дію полісу мікрострахування життя може бути поширено на випадок смерті членів сім'ї страхувальника подібно до вищеописаного полісу мікрострахування здоров'я.

Поліс мікрострахування майна та активів передбачає страхування всіх або вибірково будь-якого з видів майна, сукупна вартість яких не перевищує 10000 грн, з переліку: 1) елементи будівлі, квартири; 2) транспортні засоби; 3) оздоблення, обладнання, інвентар; 4) домашнє майно; 5) сільськогосподарські тварини, домашні птиця, кролі, хутрові звірі, сім'ї

бджіл. За таким полісом виплачуватиметься компенсація в розмірі 80 % поточної ринкової вартості застрахованого майна/активу, заміни або ремонту певного елемента майна, якщо його пошкоджено чи втрачено внаслідок наступних причин:

пожежі, удару блискавки, викиду або вибуху газу, аварії (опалювальної системи, водопровідної або каналізаційної мережі, проникнення води із сусіднього приміщення, раптове зруйнування основних конструкцій житлових або підсобних приміщень);

навмисних дій третіх осіб (крадіжки, грабежу чи розбою, підпалу, актів вандалізму);

стихійних явищ (сильний вітер, град, злива, паводок, селі, землетрус, схід лавин, гірські обвали, зсув, осідання ґрунту, повінь, буря, ураган, вихід підґрунтових вод, паводок, незвичні для даної місцевості тривалі дощі та великі снігопади).

Збитки, які відбулися внаслідок конфіскації та інших законних дій влади, навмисного злочину страхувальника і порушення правил експлуатації не будуть покриватися за цим видом страхування. Також воно не поширюватиметься на свійських тварин у

випадках, коли встановлено карантин або інші обмеження у зв'язку з інфекційними захворюваннями.

Страхова сума повинна визначитися вартістю фізичного стану майна, що страхується, на момент укладання договору страхування і має бути погодженою із страховиком. Страхова сума по кожному застрахованому предмету домашнього майна має відповідати страховій оцінці. До обсягу страхової відповідальності не включатимуться збитки, які виникли внаслідок військових дій, введення військового стану, зносу, технічного браку, перевищення строку експлуатації домашнього майна, навмисних дій страхувальника або члена його родини.

Для отримання поліса клієнт повинен додатково надати:

документ, що підтверджує право власності (технічний паспорт тощо) на період дії договору про майно, що буде застраховано,

інформацію щодо відсутності обмежень та інфекційних захворювань тварин (для осіб, що займаються сільськогосподарською діяльністю).

Такий поліс не включає страхування різних документів, цінних паперів, грошових знаків, рукописів, фотознімків, кімнатних рослин, запасні частини, деталей, приладдя до транспортних засобів та іншого майна, страхування якого провадиться за іншими правилами. Крім того, не вважаються застрахованими предмети, які не належать страхувальникові або членам його сім'ї на правах особистої власності (наприклад, речі, що взяті напрокат, у тимчасове користування або на зберігання від інших осіб). Крім того, не приймається на страхування домашнє майно, що перебуває в аварійних або дуже старих будівлях чи в зоні, якій загрожують повені, зсуви, обвали та інші стихійні лиха, з моменту оголошення у встановленому порядку про таку загрозу.

Страхувальник повинен протягом 24 годин повідомити про страховий випадок страховика або його представника. Страхова виплата клієнтові здійснюється протягом 10 робочих днів з моменту подачі заяви про виплату і документів, що засвідчують особу, підтверджують настання страхового випадку і розмір збитків та інших відповідних документів.

Поліс мікрострахування від нещасного випадку забезпечуватиме виплату страхового відшкодування в результаті нещасного випадку застрахованій особі віком від 18 до 65 років або його представникові незалежно від ступеню вперше отриманої інвалідності або у разі тимчасової втрати працездатності внаслідок нещасного випадку не менше, ніж на 7 робочих днів, яке було пов'язане з лікуванням, хірургічною операцією чи госпіталізацією.

Страхувальник чи його представник повинен протягом 48 годин повідомити про страховий випадок страховика або його представника.

Страхове відшкодування надаватиметься утримувачу поліса представником страховика або перераховуватиметься на персоніфікований рахунок утримувача поліса після з'ясування суті і специфіки нещасного випадку. Страхова виплата здійснюється протягом 7 робочих днів з моменту подачі заяви про виплату (крім вихідних і святкових днів), документів лікувально-профілактичного закладу, документів, що засвідчують особу, підтверджують настання страхового випадку (акт про нещасний випадок або документи компетентних органів) та розмір збитків.

Дію полісу мікрострахування від нещасного випадку може бути поширено на членів сім'ї подібно до вищеописаного полісу мікрострахування здоров'я.

Група полісів другочергового значення

Поліс мікрострахування позики передбачає погашення суми частини боргу, що залишилася за позикою малозабезпеченої людини, роздрібного торговця або представника малого бізнесу в межах мікрострахової суми в разі: 1) його смерті незалежно від причин; 2) втрати бізнесу чи комерційних активів внаслідок незалежних від страхувальника причин; 3) втрати працездатності тривалої або тимчасової від одного до 6 місяців; 4) отримання під час дії договору інвалідності у віці від 18 до 65 років; 5) протиправних дій третіх осіб (крадіжка, грабіж, розбій), що призвели до неможливості повернення боргу клієнтом.

Страхове відшкодування виплачується за період дії договору із врахуванням суми пені, штрафів. Термін дії договору повинен бути обмеженим періодом дії позики, якщо строк погашення позики менший за один рік і один рік, якщо період дії договору погашення позики є більшим за один рік.

Для отримання поліса клієнт повинен надати документи, що підтверджують наявність позики/боргу, документ про право власності на заставне майно в період дії договору страхування і довідки-характеристики майна, виданої бюро технічної інвентаризації.

У разі смерті страхувальника страхове відшкодування виплачується вигодонабувачу або за погодженням із вигодонабувачем безпосередньо тому закладу/особі, який/яка надавав/надавала позику страхувальнику. Страхова виплата здійснюється протягом одного місяця з моменту подачі заяви про виплату і документів, що засвідчують особу, підтверджують настання страхового випадку (акт про нещасний випадок, довідка про смерть або документи компетентних органів).

Поліс мікрострахування врожаю забезпечуватиме захист майнових інтересів незаможного населення і малого бізнесу від подій, наслідком яких є повна втрата або недоотримання більш, ніж 50 % очікуваного врожаю сільськогосподарських культур або багаторічних плодоносних насаджень, дерев і плодово-ягідних кущів, виноградників, зернових культур і цукрових буряків в результаті зни-

щення карантинними комахами, посухи, вимерзання, заморозків, сильних снігопадів, граду, зливи, бурі, повені, селі, землетрусу, пожежі, вибуху або протиправних дій третіх осіб. Страхове відшкодування буде складати 50 % недоотриманої (втраченої) частини вартості очікуваного урожаю сільськогосподарських культур. Не приймаються на страхування багаторічні насадження, знос або зрідження яких становить понад 70 %, а також ті, що підлягають списанню з балансу господарств.

Для отримання поліса клієнт повинен надати документи, що підтверджують на період дії договору право його власності (оренди) на землю, на який збиратиметься врожай, довідки про розміри площ та інформацію, що підтверджує наявність посіву.

Страхувальник повинен протягом 24 годин повідомити про страховий випадок страховика або його представника. Страхова виплата клієнту здійснюється протягом 14 робочих днів, крім вихідних і святкових днів, з моменту подачі заяви про виплату і документів, що підтверджують страховий випадок і розмір збитків.

Висновки. В роботі автором вперше розроблено поліси мікрострахування для незаможного населення України. Серед розглянутих полісів *першочерговими щодо впровадження є поліси: 1) мікрострахування здоров'я на випадок хвороби, 2) мікрострахування життя (на випадок смерті), 3) мікрострахування майна та активів, 4) мікрострахування від нещасного випадку.* Відповідна розробка полісів обґрунтована результатами опитування незаможного населення і враховує інтереси як страхувальників, так і страховиків. *Впровадження нових правил страхування у практику страхової справи потребує удосконалення вітчизняного законодавства, яке б враховувало можливість впровадження мікрострахування.*

Одним із невіршених питань залишається відсутність права на державну допомогу в разі стихійного лиха для осіб, що мають поліси страхування майна. З позицій необхідності підвищення рівня соціального захисту було б доцільним змінити чинні вимоги так, щоб дати змогу потерпілим отримувати як допомогу від держави, так і відшкодування від страховиків. Це особливо актуально для малозабезпеченого населення.

Список використаної літератури

1. Churchill C. Insuring the Low-Income Market : Challenges and Solutions for Commercial Insurers /

C. Churchill // The Geneva Papers. — 2007. — Vol. 32. — P. 401–412.

2. McCord M. J. Supplying Health Microinsurance : Lessons from East Africa / M. J. McCord // International Journal of Public Administration. — 2007. — Vol. 30. — P. 737–764.

3. Гребенщиков Э. С. Микрострахование — не вполне обычное страхование и не только для малоимущих / Э. С. Гребенщиков // Финансы. — 2007. — № 10. — С. 47–51.

4. Колеснікова Г. В. Про необхідність використання іноземного досвіду мікрострахування та гарантування кредитів малому підприємництву в Україні / Г. В. Колеснікова // Економічний вісник Донбасу. — 2010. — № 2 (20). — С. 75–79.

5. Загальні методичні положення з розвитку елементів регіональної інфраструктури мікрострахування та гарантування кредитів малому підприємництву / під ред. В. І. Ляшенка. — Донецьк : Юго-Восток, 2010. — 120 с.

6. Шірінян Л. В. Мікрострахування — новий напрям розвитку страхової діяльності в Україні / Л. В. Шірінян // Регіональна економіка. — 2010. — № 2. — С. 141–50.

7. Шірінян Л. В. Ризикова складова мікрострахування / Л. В. Шірінян // Формування ринкових відносин в Україні. — 2011. — № 6. — С. 11–5.

8. Matul M. Market for Microinsurance in Ukraine : Low-Income Households Needs and Market Development Projections / M. Matul, E. Durmanova, V. Tounitsky // Microinsurance Centre for Central and Eastern Europe and the New Independent States. — Warsaw : Poland, 2006. — P. 1–75.

9. Лібанова Е. М. Демографічні чинники бідності / Е. М. Лібанова, С. В. Башкіров, О. І. Крикун та ін. ; Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, Державний комітет статистики України, Український центр соціальних реформ, Фонд народонаселення ООН. — К. : ТОВ «Основа-Принт», 2009. — 184 с.

10. Закон України «Про внесення змін до закону України «Про страхування» від 04.10.2001 р. № 2745–III // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 7. — Ст. 50.

Надійшла до редакції 25.10.2011 р.